

EESTI SÜSTEEMSELT OLULIŠTE KREDIIDIASUTUSTE MÄÄRAMINE JA PUHVRIMÄÄRAD 2021. AASTAL

Igal aastal hinnatakse Euroopa Liidu liikmesriikides krediidiasutuste olulisust finantssüsteemis ning ajakohastatakse süsteemset oluliste krediidiasutuste loetelu ja neile kohaldatavad puhvrinäär. Eestis määrab siinses finantssüsteemis olulised krediidiasutused ehk O-SIId (*other systemically important institutions*) kindlaks Eesti Pank. Lisaks on Eesti Panga otsustada, kui suur peab olema O-SIIdde täiendav kapitalipuhver. Lisapuhvri nõude eesmärk on suurendada süsteemset oluliste turuosaliste ja seeläbi kogu süsteemi toimekindlust ning vähendada süsteemset oluliste pankade võimalike finantsprobleemidega kaasnevat kulusid.

2021. aasta hindamistulemuste järgi on Eestis neli süsteemset olulist krediidiasutust: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Hindamine viidi läbi 2020. aasta lõpu andmete põhjal. O-SIiks määratud pankade loetelu jäi võrreldes möödunud aastaga samaks.

Toetudes krediidiasutuste süsteemse olulisuse hindamise 2021. aasta tulemustele, otsustas Eesti Pank tõsta ASile LHV Pank kehtestatud puhvrinäära 1% tasemelt 1,5%le. Swedbank ASile, ASile SEB Pank ja Luminor Bank ASile kehtestatud 2% puhvrinäär jäi möödunud aastaga võrreldes samaks. Aasta tagasi tehtud hindamisest saati on ASi LHV Pank turuosa kasvanud ja panga pakutavate teenuste tähtsus finantssüsteemis suurenenud. Seetõttu otsustas Eesti Pank ASile LHV Pank kehtestatud puhvrinäära tõsta. Uus puhvrinäär hakkab kehtima alates 01.01.2022.

Tabel 1. Eestis tegutsevate pankade süsteemse olulisuse punktisumma baaspunktides seisuga 31.12.2020

krediidiasutus	punktid kokku		kriteeriumid				
	esimene etapp*	teine etapp**	suurus	tähtsus (sh asendatavus / finants-süsteemi taristu)	keerukus / piiriülene tegevus	omavaheline seotus	tähtsus kohalikul finantsturul
Luminor Bank AS	3927	2438	3325	2487	6860	3036	950
Swedbank AS	2526	3592	3150	3510	1219	2223	4659
AS SEB Pank	1659	2137	1669	2145	969	1853	2616
AS LHV Pank	1135	1120	1108	1216	338	1880	1104
Bigbank AS	149	94	169	143	230	52	40
AS Coop Pank	136	227	194	214	40	97	319
AS Inbank	103	79	109	98	136	69	55
AS TBB pank	27	32	33	31	8	36	38
Holm Bank AS	12	15	17	13	2	14	18

* Esimeses etapis on punktid arvatud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

** Teises ehk järelevalvelises etapis on punktisumma arvutamisel EBA suunistes esitatud kohustuslikele näitajale lisatud ka valikulised näitajad („Tähtsus kohalikul finantsturul“). Valikuliste näitajate osakaal punktisummas moodustab kokku 50%.

SÜSTEEMSELT OLULIŠTE KREDIIDIASUTUSTE KINDLAKSMÄÄRAMINE EESTIS

Eesti krediidiasutuste süsteemse olulisuse tuvastamisel lähtutakse kaheetapilisest metoodikast, mis on kehtestatud Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) suunistega¹. Esimeses etapis määratakse muud süsteemset olulised krediidiasutused ehk O-SIId automaatselt, rakendades EBA suuniste kriteeriumeid ja kohustuslike näitajaid. Süsteemse olulisuse punktisumma saadakse kümne kohustusliku näitaja põhjal, mis jagunevad nelja kategooriasse: suurus, tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu), keerukus / piiriülene tegevus ning omavaheline seotus. Iga krediidiasutuse näitajate väärtused suhestatakse liikmesriigi kõikide krediidiasutuste² näitajate koguväärtusega. Seetõttu peegeldavad need pankade turuosi eri näitajate kaupa. Iga krediidiasutuse lõplik punktisumma on näitajate kaalutud keskmine väärtus. Kõik pangad, kes ületavad künniseks seatud väärtuse ehk

1 16. detsembril 2014 välja antud EBA suunistes kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL artikli 131 lõike 3 kohaldamistingimuste määramise kriteeriumide kohta seoses muude süsteemset oluliste ettevõtjate hindamisega.

2 Eesti Panga O-SIIdde hindamise protsess hõlmab kogu pangandussektorit. Investeerimisühingud pole hindamisse kaasatud.

350 baaspunkti³, liigitatakse automaatselt O-SIldeks. Metoodika teises etapis on võimalik järelevalvelise hindamise käigus nimetada süsteemselt oluliseks ka selliseid krediidiasutusi, mis ei ületanud etteantud künnist, ent mida võib sellegipoolest pidada kodumaises finantssüsteemis süsteemselt oluliseks.

Selleks, et punktisummad kirjeldaksid O-SIldega seotud riske Eesti kohaliku finantssüsteemi suhtes paremini, on Eesti Pank punktiarvestuse metoodikat kohandanud. Teises ehk järelevalvelise hinnangu etapis on punktiarvestusse lisatud kodumaised näitajad: erasektori hoiused kohalikelt hoiustajatelt ja erasektori laenud kohalikele laenuvõtjatele. Eesti finantssektori struktuuri eripära tõttu ei peegelda EBA metoodika alusel esimeses etapis leitud punktisumma adekvaatselt kõigi Eestis tegutsevate pankade süsteemset olulisust, kuna Eesti majandusele finantsteenuste pakumise seisukohalt olulised kodumaised näitajad on selle metoodika järgi alaesindatud. Seetõttu lisati teises etapis viienda kategooriana kodumaised näitajad, millele kohaldatakse koondpunktisumma arvutamiseks 50% kaal (vt tabel 2).

Tabel 2. Punktiarvestuse põhinäitajad EBA ja Eesti finantssüsteemi eripära arvestava metoodika järgi

kategooria	näitajad	esimene etapp	teine ehk järelevalveline etapp
suurus	koguvamad	25,00%	12,50%
tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	kohalike maksetehingute väärtus	8,33%	4,17%
	erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	8,33%	4,17%
	erasektori laenud Euroopa Liidu laenuvõtjatele	8,33%	4,17%
keerukus / piiriülene tegevus	börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	8,33%	4,17%
	jurisdiktsiooniülesed kohustused	8,33%	4,17%
	jurisdiktsiooniülesed nõuded	8,33%	4,17%
omavaheline seotus	finantssüsteemisisesed kohustused	8,33%	4,17%
	finantssüsteemisisesed varad	8,33%	4,17%
	tasumata võlainstrumentid	8,33%	4,17%
tähtsus kohalikul finantsturul	erasektori hoiused kohalikelt hoiustajatelt		25,00%
	erasektori laenud kohalikele laenuvõtjatele		25,00%

2021. aastal määratakse süsteemselt oluliseks neli panka: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Nende pankade punktisumma oli 2020. aasta lõpu andmetel 350 baaspunkti tasemest kõrgem nii esimeses kui ka teises etapis kasutatud metoodika järgi arvatuna (vt tabel 3).

Tabel 3. Eestis tegutsevate pankade süsteemse olulisuse punktisumma baaspunktides seisuga 31.12.2020

kategooria	näitajad	Luminor Bank AS	Swedbank AS	AS SEB Pank	AS LHV Pank	Bigbank AS	Coop Pank AS	Inbank AS	AS TBB pank	Holm Bank AS	filiaalid
suurus	koguvamad	3 325	3 150	1 669	1 108	169	194	109	33	17	225
	kohalike maksetehingute väärtus	861	4 033	2 751	2 021	6	143	0	41	0	144
tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	3 237	3 504	1 637	896	203	262	144	37	21	61
	erasektori laenud Euroopa Liidu laenuvõtjatele	3 363	2 995	2 046	731	220	237	150	16	18	224
keerukus / piiriülene tegevus	börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	6 497	2 057	1 446	0	0	0	0	0	0	0
	jurisdiktsiooniülesed kohustused	6 947	169	803	931	363	111	225	9	0	442
	jurisdiktsiooniülesed nõuded	7 135	1 431	658	83	328	9	182	14	7	152

³ O-Silde määramisega tegelev asutus võib seda künnist tõsta maksimaalselt 425 baaspunkti või vähendada minimaalselt 275 baaspunkti, et arvestada liikmesriigi pangandussektori eripära ja sellest tulenevat punktisummade statistilist jaotust.

kategooria	näitajad	Luminor Bank AS	Swedbank AS	AS SEB Pank	AS LHV Pank	Bigbank AS	Coop Pank AS	Inbank AS	AS TBB pank	Holm Bank AS	filiaalid
omavaheline seotus	finantssüsteemisesed kohustused	963	1 065	3 347	2 929	7	98	10	32	0	1 549
	finantssüsteemisesed varad	658	5 602	2 212	472	117	87	63	77	42	670
	tasumata võlainstrumendid	7 488	2	0	2 240	31	105	134	0	0	0
tähtsus kohalikul finantsturul	erasektori hoiused kohalikelt hoiustajatelt	735	5 162	2 398	1 196	12	308	35	53	11	90
	erasektori laenu kohalikele laenuvõtjatele	1 165	4 155	2 833	1 013	69	329	75	23	25	313
Esimese etapp*		3 927	2 526	1 659	1 135	149	136	103	27	12	327
Teine etapp**		2 438	3 592	2 137	1 120	94	227	79	32	15	264

* Esimeses etapis on punktid arvatud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

** Teises ehk järelevalvelises etapis on punktisumma arvutamisel EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajale lisatud ka valikulised näitajad („Tähtsus kohalikul finantsturul”). Valikuliste näitajate osakaal punktisummas moodustab kokku 50%.

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE PUHVRIMÄÄRAD EESTIS

Puhvrimäärade kehtestamisel lähtub Eesti Pank põhimõttest, et kapitalipuhvri määr peab olema seda kõrgem, mida suurem on krediidasutuse süsteemne olulisus. Kuna võib eeldada, et panga võimalike finantsprobleemidega kaasnevad kulud majandusele olenevad selle panga tähtsusest finantssüsteemis, aitavad süsteemset oluliste pankadele kehtestatud täiendavad kapitalinõuded vähendada nende maksejõuetuks muutumise tõenäosust ja mõju. Puhvri taseme kalibreerimise meetodika väljatöötamisel on Eesti Pank arvesse võtnud krediidasutuste süsteemse olulisuse punktisummasid ning Põhja- ja Baltimaade teiste pankade asjaomaseid puhvrinäidajaid. Eesti Pank kohaldab EBA meetodikal põhineva süsteemse olulisuse hindamise miinimumkünnist (350 baaspunkti) ületavatele krediidasutustele üldjuhul vähemalt 0,5% puhvrinäidajat. Maksimaalset ehk 2% määra kohaldatakse sellistele krediidasutustele, kelle punktisumma on vähemalt 1200 baaspunkti. Kui süsteemse olulisuse hindamise tulemus jääb 350 ja 1200 baaspunkti vahele, leitakse võrdlusmäär lineaarselt 0,5 protsendipunkti täpsusega (vt tabel 4). Puhvrinõuet kohaldatakse süsteemset oluliste krediidasutuste koguriskipositsioonile ning seda tuleb täita individuaalselt ja konsolideeritud alusel.

Tabel 4. Eesti Panga O-SII puhvrite viitmäärad

süsteemse olulisuse punktisumma	O-SII puhvrinäidaja
350–633	0,5%
634–917	1,0%
918–1199	1,5%
1200– ...	2,0%

Toetudes krediidasutuste süsteemse olulisuse hindamise tulemustele, jääb Luminor Bank ASile, Swedbank ASile ja ASile SEB Pank kehtima 2% muu süsteemset olulise krediidasutuse puhvrinäidaja. Kuna Swedbank ASile ja ASile SEB Pank on emapanga konsolideeritud tasandil kehtestatud 1% O-SII puhvri nõue ja Euroopa Liidu kapitalinõuete direktiivi järgi on emapanga suhtes kehtestatud nõudele lubatud tütarpanga tasandil maksimaalselt lisada 1 protsendipunkt, siis saab nende pankade O-SII puhvri nõue olla jätkuvalt 2% tasemel⁴.

Eesti Pank otsustas tösta ASile LHV Pank kohalduva süsteemset olulise krediidasutuse puhvrinäidajat 1%lt 1,5%le. Toetudes krediidasutuste süsteemse olulisuse hindamise 2021. aasta tulemustele, ületas ASi LHV Pank punktisumma künnist, mille puhul on O-SII puhvri viitmääraks 1,5%. Aasta tagasi tehtud hindamisest saati on ASi LHV Pank varade maht suurenenud 64% ning turuosa varade

⁴ O-SII puhvri otsuste puhul tuleb Euroopa Liidu kapitalinõuete direktiivi (2013/36/EL) järgi arvestada, et krediidasutusele, mis kuulub pangagruppi, mille emapangale on konsolideeritud alusel kehtestatud kas G-SII või O-SII puhvri nõue, ei ületa kohaldatav puhver järgmistest väärtustest väiksemat:

a) konsolideerimisgrupi suhtes konsolideeritud alusel kohaldatava G-SII või O-SII puhvri kõrgema määra ning 1 % summa;
b) 3 % või määr, mida komisjon on lubanud konsolideerimisgrupi suhtes konsolideeritud alusel kohaldada. Swedbank AB ja Skandinaviska Enskilda Banken AB O-SII puhvri määr on hetkel 1%.

alusel suurenenud 8%lt 11%le. Seetõttu otsustas Eesti Pank ASile LHV Pank kehtestatud puhvrimäära tõsta. Uus puhvrimäär hakkab kehtima alates 01.01.2022.

Nii Swedbank ASi, ASi SEB Pank, Luminor Bank ASi kui ka ASi LHV Pank jaoks kalibreeritud puhvrimäär on kõrgem, kui Euroopa Keskpanga metoodika alusel leitud O-SII puhvri määrade miinimumtase. Euroopa ühtse pangandusjärelevalve raames jagab Eesti Pank makrofinantsjärelevalve tegemisel vastutust Euroopa Keskpangaga. Euroopa Liidu kapitalinõuete määruses ja direktiivis sätestatud makrofinantsjärelevalve meetmete, sealhulgas muu süsteemselt olulise institutsiooni puhvri, puhul võib Euroopa Keskpangal vajaduse korral kehtestada pankadele rangemad nõuded kui Eesti Pank. Euroopa Keskpanga O-SII puhvri määrade otsuste lähtepunktiks on raamistik, mille alusel määratakse pangale süsteemse olulisuse punktihinnangu alusel O-SII puhvri miinimumtase (vt tabel 5).⁵ Kõik Euroopa Keskpanga miinimummäärad on Eesti Panga O-SII puhvri määrade kalibreerimise raamistiku alusel leitud puhvrimäära nõuetest madalamad.

Tabel 5. EKP: O-SII puhvrite miinimumtase

süsteemse olulisuse punktisumma	O-SII puhvri miinimumtase
... -1249	0,25%
1250-1949	0,50%
1950-2899	0,75%
2900- ...	1,00%

⁵ Vt täpsemalt EKP väljaandest „Macroprudential Bulletin“, juuni 2017.